

Список використаних джерел:

1. Білорус Т.В. Трудовий потенціал України: сучасний стан та перспективи розвитку // Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. – № 137. – 2012. – С. 43-44.
2. Офіційний сайт Світового банку. Україна. Економічне зростання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2014/10/02/staying-on-the-reform-path-critical-to-restoring-growth-and-stability-in-ukraine>.
3. Official web-site of European Commission. Health and safety at work / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=148&langId=en>.
4. James S. Mosher Alternative Approaches to Governance in the EU: EU Social Policy and European Employment Strategy / James S. Mosher, David M. Trubek. – Blackwell Publishing Ltd. – 2003. – P. 85.

Мостовлюк В.С.

студент;

Мацедонська Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету*

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогоднішній день перед Україною стоять важливі соціально-економічні проблеми, вирішення яких пов'язано із забезпеченням макроекономічної стабільності та економічного зростання, підвищення ефективності та якості надання послуг населенню. Однією з вагомих проблем є реформування міжбюджетних відносин, що так гостро обговорюється в політичних та економічних колах. Причинами виникнення даної проблеми є існуюча стара бюджетна система, правова невідповідність норм законодавчих актів між собою, що створює у процесі формування, затвердження та виконання державного та місцевих бюджетів значні розриви у видатковій та дохідній частинах бюджетів.

Дослідження свідчать, що фінансові можливості розвитку територій на сьогодні здебільшого залежать від міжбюджетних трансфертів. З огляду на це, актуальним завданням удосконалення системи фінансового забезпечення розвитку територій є обґрунтування науково-методичних основ організації міжбюджетних відносин, їх ролі та місця у відтворювальних процесах з точки зору забезпечення фінансової самодостатності та самовідтворення регіонів та окремих територій, шляхів удосконалення існуючої системи міжбюджетних відносин.

Проблематика впливу міжбюджетних відносин на розвиток територій розглядається в працях таких науковців, як М. Бадида, І. Вахович,

О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, Л. Макаренко, Н. Мацедонської, Я. Цимбаленко, А. Швецова, В. Швець, О. Шевченко.

Виконання функцій і завдань, покладених законодавством на місцеве самоврядування, безпосередньо залежить від обсягів фінансових ресурсів, які перебувають у їхньому розпорядженні. Джерелами фінансування соціально-економічного розвитку територій можуть бути доходи місцевого бюджету, міжбюджетні трансферти з Державного бюджету, позики, фінансові ресурси підприємств та населення, зовнішні та внутрішні інвестиції, цільове фінансування регіональних програм з Державного бюджету, позабюджетні фонди тощо.

Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. Згідно з Бюджетним кодексом України, міжбюджетні трансферти поділяються на:

1) дотації вирівнювання – міжбюджетні трансферти на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;

2) субвенції – міжбюджетні трансферти для використання з певною метою в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції;

3) кошти, що передаються до Державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;

4) додаткові дотації – міжбюджетні трансферти на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів; на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, установлених державою;

5) інші додаткові дотації.

Традиційно у структурі трансфертів найбільшу частку, а саме 48,1%, складає дотація вирівнювання. В Україні вона у 2013 році становила 41,5%. При цьому частка субвенцій соціального спрямування зросла і становила 42% [1, с. 88].

Держава вилучає надмірно велику частку доходів, зібраних у регіонах, а потім частину з них розподіляє між бюджетами. Така система створює значні антистимули для розвитку економіки регіонів і не виконує завдань фінансового вирівнювання. Чинний механізм бюджетного вирівнювання провокує ситуацію, коли з року в рік бюджети-донори намагаються перейти в розряд дотаційних, оскільки високі показники доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, грають не на їх користь.

На жаль, науковці, перш за все, турбуються проблемами покращання ситуації в депресивних регіонах, тоді як бюджетна забезпеченість регіонів-донорів практично залишається поза увагою дослідників. Проте, економіст М. Бадида наголошує на тому, що існуюча територіальна організація влади в Україні продемонструвала невміння в умовах ринку результативно впливати на розвиток економічної і соціальної інфраструктури території, забезпечити надання соціальних послуг і благ населенню на європейському рівні. Він

вважає, що бюджетна політика держави, в першу чергу, орієнтована на підтримку не самодостатніх територіальних громад, що володіють достатньою фінансовою базою, а дотаційних. Як наслідок – чим більше доходів надходить до місцевого бюджету за рахунок внутрішніх джерел, тим більше коштів вилучається в наступному бюджетному році, що аж ніяк не стимулює місцеві органи влади до розширення внутрішніх резервів. Крім того, науковець зазначає, що існуючий підхід до розрахунку міжбюджетних трансфертів обмежує можливості розвитку територій-лідерів [2, с. 112].

Беручи до уваги вище сказане, можна стверджувати, що державна регіональна та бюджетна політика через систему трансфертів на сьогодні замикається на вирівнюванні соціально-економічного розвитку регіонів, тоді як вона має бути спрямована на підтримку «точок зростання», оскільки обмеження бюджетної спроможності держави може призвести лише до «вирівнювання всіх у бідності» [3, с. 95].

Необхідність реформування системи міжбюджетних відносин обумовлена низкою виявлених у цій сфері проблем, серед яких:

- високий рівень залежності доходів місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів; тенденція до постійного зростання частки міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів і зниження самостійності місцевих бюджетів;

- нездатність місцевої влади реалізувати весь обсяг покладених на неї завдань без міжбюджетних трансфертів;

- досягнення збалансованості місцевих бюджетів лише через покриття розриву між доходами та видатками дотаціями вирівнювання;

- несамодостатність більшості місцевих бюджетів.

З метою подолання вищезазначених проблем у сфері міжбюджетних відносин, на нашу думку, необхідно:

- запровадити державні гарантії фінансового забезпечення виконання делегованих повноважень місцевими органами;

- формувати сприятливі умови для нарощування власної дохідної бази місцевих бюджетів;

- відновити механізм надання додаткових дотацій місцевим бюджетам за перевиконання запланованих показників загального фонду державного бюджету, в якому слід враховувати виконання вказаних показників на рівні окремого місцевого бюджету, а не області загалом;

- під час визначення обсягів видатків місцевих бюджетів ширше застосовувати коригувальні коефіцієнти з метою врахування місцевої специфіки.

Сучасна модель міжбюджетних відносин в Україні має фактично всі ознаки централізованої моделі всупереч офіційно заявленій бюджетній децентралізації. Існуючий механізм міжбюджетних відносин є стримуючим фактором для сталого розвитку територій, оскільки не забезпечує місцеві органи влади достатніми власними ресурсами, обмежує їх у можливості суттєво впливати на фінансування розвитку територій, породжує утриманські настрої. Місцеві бюджети є надто залежними від міжбюджетних трансфертів,

що не створює стимулів до збільшення надходжень від власних та закріплених дохідних джерел. Крім того, бракує чіткості у визначенні обов'язків органів місцевого самоврядування та достатньої фінансової бази. Повноваження місцевої влади з року в рік зростають, а фінансові ресурси, які надходять у її розпорядження, збільшуються непропорційно до нових функцій і завдань. Зусилля місцеві органи влади в першу чергу спрямовані на виконання делегованих державою повноважень, тоді як питання місцевого значення фінансуються за залишковим принципом. Причиною того, що більшість місцевих бюджетів в Україні не є самодостатніми, є не стільки неефективна діяльність місцевих органів влади щодо формування власної доходної бази, скільки діюче нормативно-правове обмеження фінансових можливостей регіонів.

Отже, чинна модель міжбюджетних відносин в Україні потребує негайного реформування в напрямках зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, укріплення їх власної доходної бази, розроблення дієвого механізму стимулювання регіонів-донорів тощо.

Список використаних джерел:

1. Мацедонська Н. В. Проблеми дефіциту бюджету України та шляхи його збалансування / Н. В. Мацедонська // матеріали конференції «Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика». – 2014. – № 11. – С. 88-92.
2. Бадида М. П. Податкова база місцевого самоврядування : монографія / М. П. Бадида. – Ужгород, 2010. – 408 с.
3. Швецов А. Н. Сучасні умови реформування міжбюджетних відносин / А. Н. Швецов // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2010. – № 2. – С. 91–98.